

4. Пригожин А.И. Цели и ценности. Новые методы работы с будущим / А.И. Пригожин. – М.: Дело АНХ, 2010. – 432 с.

5. Донець О.С. Модель нечіткої логіки щодо визначення мотиваційного типу персоналу в системі підвищення ефективності управління підприємством / О.С. Донець; Дніпропетровський державний аграрний університет // Ефективна економіка. – 2012. – № 2. – С. 183-192.

Представлена в редакцію 28.11.2013 г.

В.В. Горощенко, к.е.н.

НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У своєму розвитку Україна вже пройшла необхідний етап як держава, здобувши статус незалежної держави й водночас на тлі перетворень, яких зазнали інші країни, слід визнати, що побудована в Україні політична та економічна система є малоефективною з точки зору створення політичних та економічних умов для демократичного та динамічного розвитку суспільства, а також для скорочення традиційного відставання країни від розвинутих держав світу. Причиною цього є відсутність цілої низки інституційних та структурних реформ, які були успішно реалізовані іншими країнами, саме тому сьогодні нагально постає питання масштабної модернізації всіх сфер життя України. Одним з основних організаційно-економічних заходів проведення цих реформ має стати модернізація промислового комплексу України з метою сприяння структурно-технологічній перебудові економіки та забезпеченню її розвитку у процесі реформ сьогодення.

Отже, розробка стратегії модернізації країни має передбачати два напрями – технологічний та інституційний.

Перший необхідно спрямовувати на розробку планів розвитку на перспективу з подальшим оновленням виробництва, другий – на інституційні реформи з метою поліпшення якості економічних, фінансових, соціальних, правових та організаційних інститутів.

Метою статті є обґрунтування необхідності проведення інноваційної модернізації промисловості України з метою поліпшення основних техніко-економічних характеристик промислових підприємств.

Об'єктивність і необхідність модернізації вітчизняної економіки зумовлені вимогами виживання в умовах зростаючого рівня конкуренції та технологічного випередження окремих країн, які обрали інноваційний шлях розвитку. Саме модернізація економіки, заснована на формуванні високотехнологічних ресурсів у промисловості, реалізації сучасних систем управління промисловістю й ефективному залученні в господарський обіг інноваційних розробок, дозволяє забезпечити економічне зростання в умовах інноваційної економіки.

Представники різних напрямів економічної науки зробили значний внесок у розкриття сутності модернізації, та, як показав їх аналіз, найчастіше вона розглядається у трьох аспектах, а саме: соціальному, політичному та економічному.

У соціальному аспекті модернізація розглядається як комплексний процес глибоких змін цивілізаційного характеру, який здійснюється в різних країнах під впливом потреб розвитку суспільства та людини, досягнень науки та техніки, конкуренції та інших способів взаємодії факторів усередині країн і між ними [1], а також як комплекс заходів, спрямованих на подолання економічного відставання країни від деяких розвинутих країн шляхом удосконалення економіки, які відповідають сучасним вимогам [2].

У політичному аспекті модернізація розкривається як показник спроможності політики сприймати зміни, іннова-

ції, гнучко реагувати на виклик часу [3] і як зростання спроможності політичної системи адаптуватися до нових зразків соціальних і створювати нові види інститутів, які забезпечують розвиток соціальної системи [4].

Найчастіше модернізація висвітлюється в економічному аспекті. Так, у роботах [5-10] під модернізацією розуміються технологічні, структурні та інституційні зміни в економіці, спрямовані на: зростання якості та продуктивності праці, підвищення частки високотехнологічних виробництв у структурі ВВП, зростання якості життя населення і конкурентоспроможності країни у глобальній економіці [5, с. 214]; підвищення міжнародної конкурентоспроможності економіки [6, с. 5]; зміну факторів, умов, механізмів, співвідношення засобів розвитку суспільного виробництва або окремих пріоритетних складових усієї економіки та суспільства [7, с. 28]; підвищення конкурентоспроможності держави та забезпечення її розвитку в довгостроковій перспективі [8]; створення якісного зростання та стабільного розвитку економіки на основі фундаментальних інституціональних, науково-технічних, соціальних, культурних, політичних, інфраструктурних факторів [9]; якісні зміни в суспільстві, які відповідають новій системі інтересів, цінностей та пріоритетів [10].

Узагальнення наведених визначень та вивчення економічної літератури дозволяють виявити основні риси, притаманні процесу модернізації, а саме:

комплексність, модернізація має стосуватися всіх сфер життя суспільства;

системність, оскільки модернізація передбачає зміни економічних, правових, політичних, культурних інститутів та відносин, тому вона має проводитись одночасно на всіх рівнях, а саме: світовому (мегамодернізація) – визначення та реалізація місії України у світовій спільноті; державному (макромодернізація) – створення багатокладної економіки та сприяння однорідності економічного простору; галузевому

му (мезомодернізація) – активізація та вирівнювання регіонального розвитку, забезпечення галузевої консолідації, удосконалення інституціональних систем; рівні підприємства (мікромодернізація) – зміни у системі управління та виробничих процесах;

диференційний характер, тобто процес модернізації може проходити спираючись на власні традиції країни одночасно із запозиченням певних вад інших країн;

мобілізаційність означає потребу в залученні фінансових та інших видів ресурсів для її здійснення;

просторово-часова спрямованість означає проведення модернізації на визначеній території та протягом певного часу;

поетапність, що передбачає формування механізму проведення модернізації, визначення орієнтирів, складових та умов процесу, спрямованих на зміни в певному середовищі.

Таким чином, будемо визначати модернізацію як багаторівневий комплексний процес, який передбачає поетапну мобілізацію всіх наявних ресурсів та їх оптимізацію з метою проведення інституційних перетворень у фінансово-економічній, соціально-культурній, політичній та інших сферах суспільства.

Є. Каллагов [11] зазначає, що основними чинниками, які впливають на можливості проведення модернізації для промислового підприємства, є:

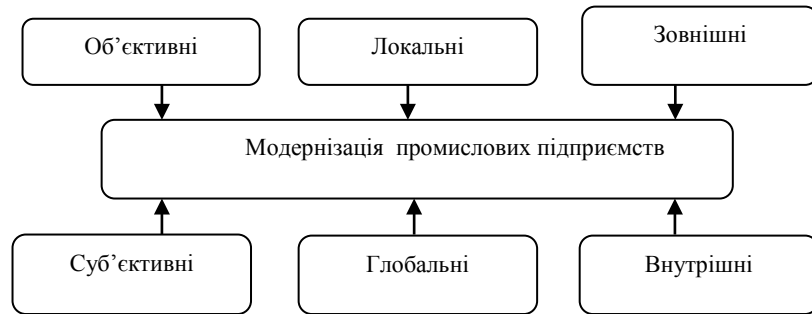
по-перше, фінансовий стан підприємства, який дає уявлення про фінансову стійкість, ступінь залежності від зовнішніх джерел фінансування інновацій, спроможність одержати кредит для реалізації всіх заходів;

по-друге, науково-технічний потенціал, який характеризує можливості підприємства у сфері НДДКР;

по-третє, виробничий потенціал, який характеризує можливості виробляти ту або іншу продукцію, виробничі потужності;

по-четверте, кадровий потенціал як рівень професійної кваліфікації персоналу підприємства, необхідний для здійснення модернізації.

О. Балабанова [12] серед чинників, які впливають на процес модернізації промислових підприємств, виділяє об'єктивні, суб'єктивні, локальні, глобальні, зовнішні та внутрішні (рис. 1).

Рис. 1. Фактори, які впливають на модернізацію промислових підприємств

Об'єктивні фактори зовнішнього середовища обумовлені довготривалими тенденціями й не пов'язані з вольовими рішеннями конкретного підприємства (економічні закони), зокрема:

закономірність циклічного розвитку економіки, яка визначає взаємозв'язок ділової, у тому числі інноваційної активності, та відповідної фази «циклу»;

закон вартості, що регулює розвиток економіки й визначає необхідність взаємовигідного обміну в усіх видах угод;

закон конкуренції, що характеризує економічний механізм, за допомогою якого на конкретному типі ринку реалізуються та взаємодіють об'єктивні економічні закони;

закон попиту та пропозиції, який визначає економічний механізм зв'язку між виробництвом та споживанням;

закон руху ринкової економіки, оскільки прибуток є рушійною силою виробництва.

Дія суб'єктивних факторів є результатом самостійно прийнятих рішень. До них можна віднести інноваційну політику держави; грошово-кредитну політику організацій, які виступають інвесторами; стратегії конкуруючих підприємств; наявність попиту на кінцеву продукцію та ін.

Глобальні фактори визначаються макроекономікою та суспільством у цілому: наприклад, політична ситуація всередині країни та на міжнародному рівні, конкуренція на зовнішніх ринках, взаємовідносини із владою тощо.

Локальні фактори визначаються на мікрорівні підприємств. Це: стратегія керівництва, технічне оснащення виробництва, наявність фінансових коштів (власних або позичених) та ін.

Зовнішні фактори сприяють модернізації діяльності підприємства. До них належать: використання зовнішніх джерел для підтримки всіх фаз процесу модернізації, комунікаційні зв'язки із замовниками, інвесторами, лобювання інтересів у державних інституціональних структурах.

Внутрішні фактори спрямовані на налагодження й управління модернізаційною діяльністю підприємства. Це: інтеграція технологічних та організаційно-управлінських технологій; залучення персоналу до процесу модернізації та його постійне організаційне навчання; ефективна система маркетингу, управління якістю, організаційним розвитком.

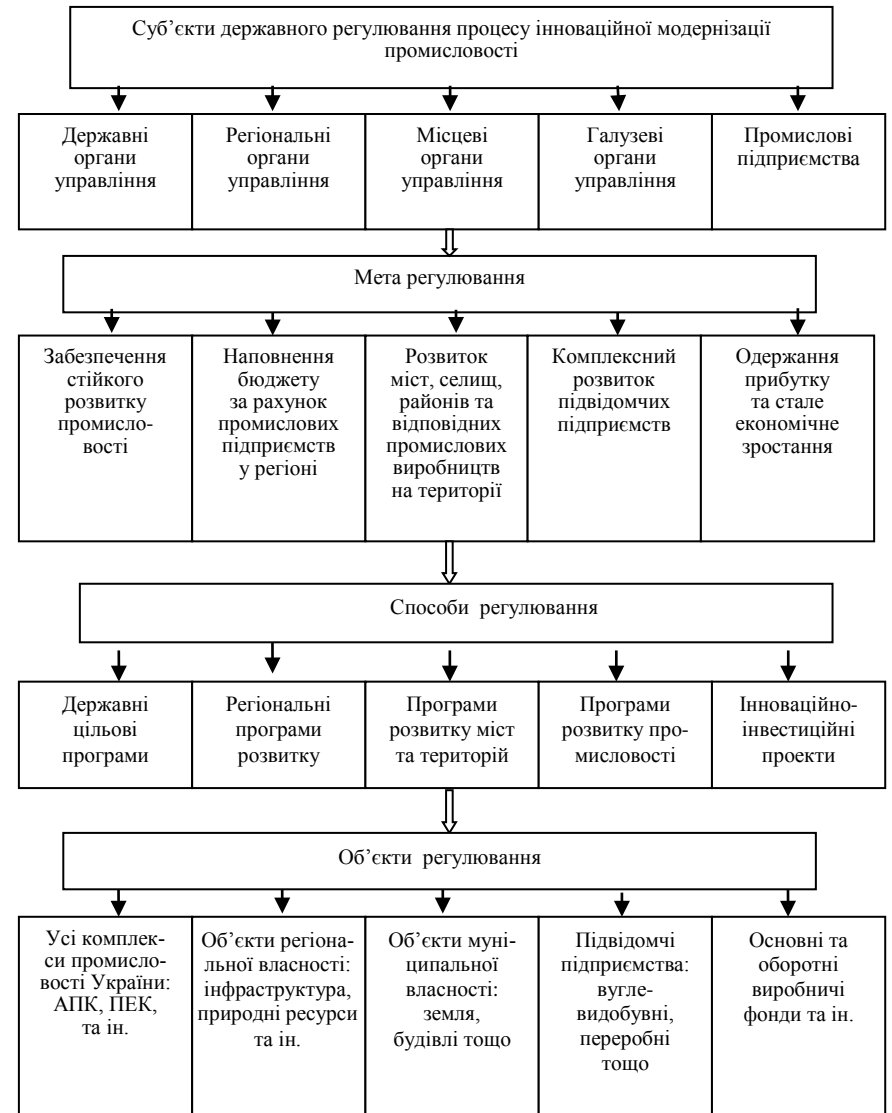
Зазначені фактори релевантні труднощам, які виникають в умовах ринку і з якими безпосередньо стикається будь-яке промислове підприємство при проведенні модернізації.

Однак, на наш погляд, варто погодитись із В. Симоненко, що оскільки модернізація виконує місію оздоровлення, лагодження, перебудови суспільної системи, то модерніза-

ція без інновацій – безплідний ґрунт для вкладання капіталу [13]. У зв'язку із цим більш доцільно домовитися про інноваційну модернізацію економіки, яка має охоплювати всі її сектори та їх підприємства, щоб зрештою забезпечити сталий та ефективний розвиток національного господарства в найближчій перспективі. Основним підґрунтям цього процесу має стати масштабне впровадження у виробництво досягнень НТП, спрямованих на докорінне й інтенсивне оновлення матеріально-технічної бази галузей з метою виготовлення продукції, яка буде конкурентоспроможною на зовнішньому та внутрішньому ринках. У даному контексті формується загальна мета проведення модернізації, досягнення якої надасть змогу промисловим підприємствам домогтися високих результатів у своїй діяльності та задовольнити суспільні потреби в необхідних продуктах і послугах.

Модернізація спрямована на техніко-технологічне переоснащення промислового виробництва, що потребує залучення інвестицій з метою заміни фізично та морально зношених основних фондів підприємств та інноваційного оновлення основного капіталу в достатніх обсягах, тобто спрямована на інноваційно-інвестиційний процес, який у цілому охоплює комплекс суспільно-виробничих та фінансово-економічних відносин від зародження інноваційної ідеї до її практичної реалізації щодо модернізації промислового виробництва для досягнення переваг у майбутньому.

Інноваційно-інвестиційний процес є об'єктом державної інвестиційної, інноваційної, промислової та структурної політики, які, у свою чергу, через наявні механізми підтримують процеси інноваційної модернізації, визначають напрями та засоби її проведення. Тому процес регулювання інноваційної модернізації промисловості передбачає відносини між суб'єктами й об'єктами управління на державному, регіональному, місцевому, галузевому та рівні підприємства (рис. 2).

Рис. 2. Процес регулювання інноваційної модернізації промисловості

Потреба державного втручання у процес інноваційної модернізації, формування раціональної галузевої структури промисловості зумовлена певними причинами, а саме [14, с. 24]:

глобалізацією, що змушує кожна країну шукати власні товарні ніші на світових ринках;

структурними та галузевими кризами, що спостерігаються в умовах некерованої структурної трансформації;

нездатністю міжгалузевої конкуренції спрямовувати фінансові та матеріальні потоки на задоволення колективних благ;

наявністю структурних деформацій;

нездатністю ринкового механізму самостійно вирішувати проблеми задоволення суспільних благ і коригування побічних ефектів. У динаміці галузевої структури промисловості це може проявитись у конкурентній поразці галузей, що забезпечують національну безпеку. У свою чергу, за відсутності державного регулювання є загроза можливого переважання розвитку, наприклад, екологічно шкідливих виробництв тощо.

На сучасному етапі світових трансформаційних процесів головними критеріями економічного розвитку стають інноваційність, ефективність і конкурентоспроможність, це свідчить про те, що інноваційна модернізація промисловості відіграє роль ключового фактора технологічної модернізації економіки і має здійснюватись у розрізі певних напрямів оптимізації, зокрема галузевої, технологічної, регіональної, організаційної та управлінської структури промисловості (рис. 3).

Досвід розвинутих країн світу, власні висновки, а також аналіз науково-практичних напрацювань вітчизняних учених свідчать про те, що для активізації процесів інноваційної модернізації вітчизняної економіки та стимулювання її структурної перебудови необхідне вжиття певних заходів, а саме впровадження:

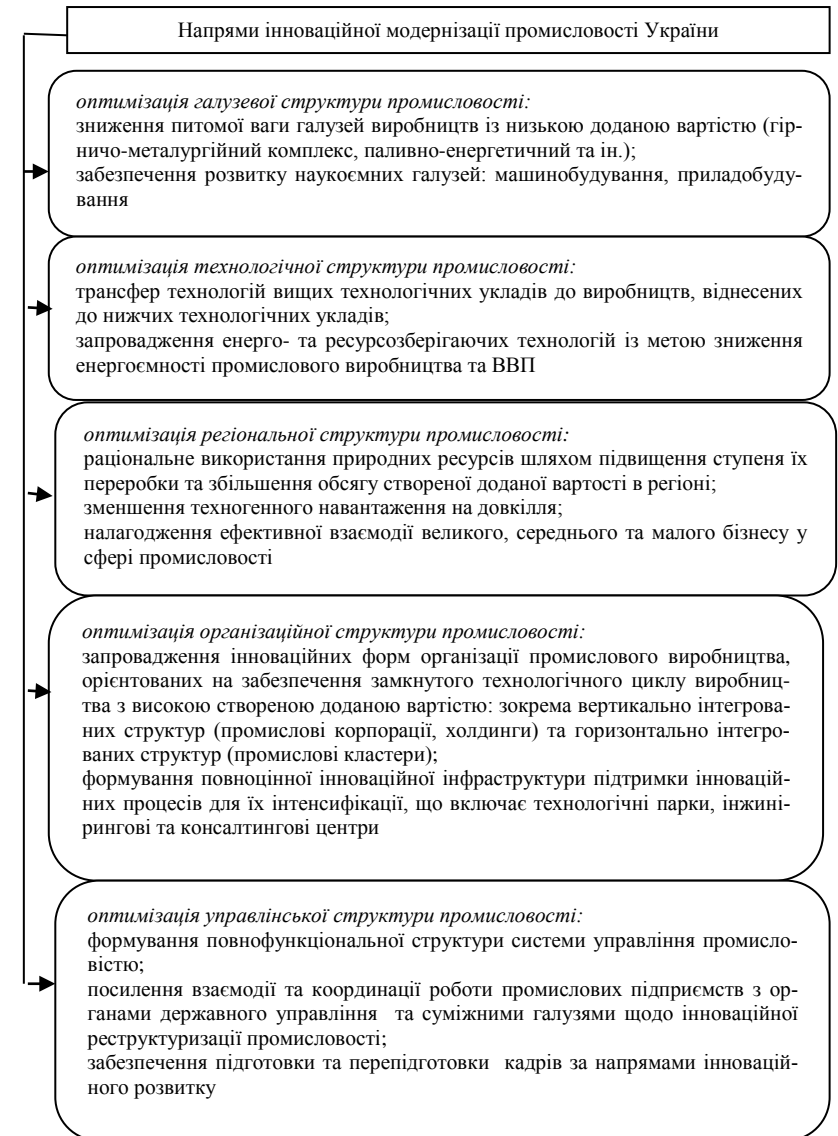

Рис. 3. Напрями інноваційної модернізації промисловості України

пільгового оподаткування коштів промислових підприємств, які спрямовуються на освоєння нових технологій, науково-дослідних розробок, із метою організації випуску нової конкурентної на світовому ринку продукції;

пільгового режиму амортизаційних відрахувань та інвестиційного кредиту, зниженого відсотка оподаткування, прибутку на частину вартості інвестицій, використаної для придбання устаткування на стадії модернізації підприємства;

дестимулюючих санкцій на випуск застарілої продукції та використання неефективних ресурсо- й енергомістких та екологічно небезпечних технологій;

заходів щодо підвищення якості всіх інститутів та системи державного управління;

державного страхування кредитів банків, наданих для виконання інноваційних проектів;

плану заміни застарілої техніки у промисловості й лише після цього формування плану впровадження інновацій та сучасних технологій;

заходів щодо розширення обсягів державного замовлення на проведення НДДКР і промислове освоєння технологій і продукції, які є стратегічними в контексті забезпечення інноваційного розвитку та конкурентоспроможності;

умов для випуску товарів із високою часткою доданої вартості та збільшення їх експорту, перш за все, за рахунок технологічної конкурентоспроможності, а не цінової політики;

методів нетарифного регулювання експорту й імпорту для захисту економічних інтересів вітчизняних товаровиробників у визнаних міжнародною практикою правових формах;

гнучкої системи тарифного регулювання експорту й імпорту промислової продукції з урахуванням вимог СОТ і відповідної практики державного втручання;

практики залучення зростаючих обсягів фінансування через фондовий ринок шляхом створення економічних та організаційних стимулів для інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств;

заходів, спрямованих на складання карти розміщення виробничих сил і завантаження виробничих потужностей провідних галузей;

практики розширення міжрегіональних та міжнародних коопераційних зв'язків у сфері промисловості;

нових робочих місць, орієнтованих на цілі модернізації;

стимулюючих заходів, спрямованих на задоволення сукупного попиту вітчизняних споживачів на інновації та надання вигідних умов виробникам відповідної продукції для задоволення попиту зовнішнього ринку;

державної підтримки виробників та експортерів високих технологій і виробленої з їх використанням продукції;

заходів підвищення інвестиційної привабливості промисловості, формування сприятливих умов для залучення вітчизняних та зарубіжних інвесторів для реалізації інноваційних та інвестиційних проектів у сфері промисловості;

заходів поліпшення інституційного середовища та формування системи працюючих фінансових інститутів інноваційного розвитку;

напрямів розвитку ринку інновацій, створення соціально-інноваційної та інвестиційно-фінансової інфраструктури, інноваційно-промислових зон, технопарків;

передумов формування сприятливого інвестиційного клімату на основі вдосконалення інституціональних механізмів, нормативно-правової бази та розвитку інфраструктури ринку інвестицій та ін.

Таким чином, основним принципом регулювання та стимулювання інноваційної модернізації має стати забезпечення сприятливих умов у тих сферах і на тих етапах інноваційного процесу, де ринкових стимулів явно недостатньо і, тим паче враховуючи те, що в певних ситуаціях ринок не дає ефекту, а саме, коли існує потреба у здійсненні великих інвестиційних

проектів із тривалими строками окупності, високим ступенем ризику та невизначеності щодо майбутньої норми прибутку.

Література

1. Лапин Н.И. Социокультурные факторы российской стагнации и модернизации / Н.И. Лапин // Социологические исследования. – 2011. – № 11. – С. 3-16.

2. Белых В.С. Модернизация экономики: понятие, цели и средства / В.С. Белых // Бизнес, менеджмент и право. – 2011. – № 1. – С. 14-19.

3. Горбатенко В. Стратегія модернізації суспільства / В. Горбатенко. – К.: Академія, 1999. – 242 с.

4. Поляков Л.В. Новая философская энциклопедия: в 4-х т. // Л.В. Поляков; под ред. В.С. Степина. – М.: Мысль, 2001. – Т. 3. – 240 с.

5. Бужимська К.О. Модернізація економіки: технологічно-структурний аспект / К.О. Бужимська // Вісник ЖДТУ. – 2009. – № 3 (49). – С. 214-217.

6. Вардомский Л.Б. Модернизация экономики в странах СНГ: типы, ресурсы, инструменты / Л.Б. Вардомский, А.В. Шурубович // Экономическое обозрение ЕврАзЭС. – 2008. – № 1 (13). – С. 4-8.

7. Мамалуй О.О. Про зміст механізму модернізації української економіки / О.О. Мамалуй // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2010. – № 3. – С. 27-34.

8. Левковець О.М. Технологічна модернізація економіки України / О.М. Левковець // Державне регулювання економіки. – 2011. – № 15. – С. 4-5.

9. Макарова И.В. Потенциал модернизации машиностроительного комплекса региона: моногр. / И.В. Макарова. – Екатеринбург, 2010. – 226 с.

10. Наумова Н.Ф. Рецидивирующая модернизация России: беда, вина или ресурс человечества / Н.Ф. Наумова. – М.: Едиториал УРСС, 1999. – 176 с.

11. Каллагов Э.Х. Модернизация промышленных предприятий в российской экономике: дис. ... канд. техн. наук / Э.Х. Каллагов. – М., 2003. – 141 с.

12. Балабанова Е.С. Модернизация предприятий: факторы и направления / Е.С. Балабанова // Социологические исследования. – 2002. – № 6. – С. 24-27.

13. Симоненко В.К. К прорыву не готовы. Инноватизация и модернизация экономики / В.К. Симоненко // 2000: Еженедельник. – 2012. – 24 февр. – 1 марта. – С. 1-5.

14. Державне регулювання інноваційної діяльності промислового комплексу України: наук. розробка / авт.кол.: В.Г. Бодров, М.В. Гаман, В.О. Гусев. – К.: НАДУ, 2010. – 72 с.

Надійшла до редакції 17.10.2013 р.

***А.А. Дорофеева, к.э.н.,
А.Ф. Дасив***

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ СОХРАНЕНИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПЕРСОНАЛА НА ПРЕДПРИЯТИИ

Важнейшим результатом управления организационным поведением персонала на промышленных предприятиях является обеспечение эффективного осуществления основных и вспомогательных бизнес-процессов, налаживания оптимального взаимодействия сотрудников, чего невозможно достичь без сохранения ответственности работников предприятия за выполняемые функции.

На сегодняшний день перед многими организациями стоит задача рационального использования ресурсов, оптимизации производственной деятельности, достижения и сохранения прибыльности, а также повышения уровня управляемости на предприятиях. Необходимость решения данных задач при-

© А.А. Дорофеева,
А.Ф. Дасив, 2013